

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

מתוך

כרך מב, תשנ"א

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

אסכלה, אסכלה ואסכרה

בחוברת האחרונה של לשוננו לעם (מחזור מו, התשנ"א, עמ' 37), כתב רפאל לוי על מלת אסכלה, שהכוונה לסולם מדרגות לעלייה מן החוף אל הספינה, מן הלטינית "סקאלה", מדרגות. הוא ממשיך לספר כי "אסכלה היא שִׁבְכָה של מתכת המונחת על האש לצלות עליה בשר... וצורת האסכלה היא של שלבים (כצורת הסולם)". נראה מדבריו שרצה לקשור את האסכלה של הספינה, שאכן באה מן המלה הלטינית scala, סולם (ולא מדרגות), עם האסכלה שצולים עליה בשר. ואין הדבר כן. אמנם אמת ונכון הוא שהאסכלה שבספינה באה מן ה- scala הלטינית, ואולם כלי צלייה הנקרא אף הוא אסכלה בא משורש שונה לחלוטין, והוא מן ἑσχαρά היוונית, שפירושה מחתה לגחלים ("pan of coals, brazier" – לידל וסקוט, לקסיקון יווני, ערך ἑσχαρά I, עמ' 699). ובצדק הפרידו בעלי המילונים את שני הערכים האלו זה מזה (ראה בערוך השלם לא' קאהוט, חלק א, עמ' 180; ש' קרויס, לעהנווערטער, חלק ב, עמ' 88).

אגב נעיר, כי אף המחלה הקשה, האסכרה, המוזכרת בתלמוד הבבלי במסכת ברכות (דף ח ע"ב), גם היא באה מאותה מלה יוונית ἑσχαρά (לידל וסקוט שם, ἑσχαρά V; ראה ערוך השלם שם, עמ' 181–182). הוראתה הראשונית של המלה ביוונית היא 'אֶח, מקום האֶש'. מהוראה זו נתגלגלה המשמעות של 'מחתה לגחלים', וכן המשמעות 'גִּלְד, צִלְקָה הבאה מכויה' וממנה מחלת האסכרה. ובעברית – השוני בין שתי הצורות הללו, אסכלה ואסכרה, המבדיל בין שתי המשמעויות השונות כל כך, הוא פרי חילוף האותיות רי"ש ולמ"ד, שינוי דיאלקטי רגיל ביותר במלים מלשון חכמים השאולות מן היוונית.

דניאל שפרבר

*

תיקון טעות:

הפרופ' גב"ע צרפתי מעיר על דברי רם רזישיטין, שהד"ר אברהם ברוך "הפך במשנת המידות לאברהם בר חייא" (לשוננו לעם מב, עמ' 35), כי החיבור משנת המידות הוא חיבור קדום שאין שם מחברו ידוע. לספרי המתמטיקה של אברהם בר חייא שמות אחרים.